

**MINISTARSTVO SPOLJNE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA
BOSNE I HERCEGOVINE**

ANALIZA

**stanja na tržištu mlijeka i mliječnih proizvoda u
Bosni i Hercegovini za 2023. godinu**

April, 2024. godine

SADRŽAJ

UVOD	2
1. PROIZVODNJA, OTKUP, PRERADA MLIJEKA I PROIZVODNJA MLIJEČNIH PROIZVODA	4
1.1. MLIJEKO, PROIZVODNJA I PRODUKTIVNOST	4
2. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA MLIJEKA I MLIJEČNIH PROIZVODA U PERIODU 2019 - 2023. GODINA	7
3. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA MLIJEKA I MLIJEČNIH PROIZVODA PREMA NAJZNAČAJNIJIM TRGOVINSKIM PARTNERIMA	8
4. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA MLIJEKA I MLIJEČNIH PROIZVODA	10
4.1. Spoljnotrgovinska razmjena mlijeka nekoncentrisanog i bez dodatnog šećera ili drugih sredstava za zaslađivanje	10
4.2. Spoljnotrgovinska razmjena pavlake	11
4.3. Spoljnotrgovinska razmjena mlijeka u prahu	13
4.4. Spoljnotrgovinska razmjena jogurta i ostalih fermentisanih mliječnih proizvoda	14
4.5. Spoljnotrgovinska razmjena surutke.....	17
4.6. Spoljnotrgovinska razmjena maslaca i ostalih mliječnih namaza.....	19
4.7. Spoljnotrgovinska razmjena sira i skute	22
5. ISKORIŠĆENOST KVOTA ZA UVOZ MLIJEKA I MLIJEČNIH PROIZVODA	24

UVOD

U okviru redovnih aktivnosti koje se odnose na praćenje efekata spoljnotrgovinske politike i međunarodnih sporazuma koji su potpisani u oblasti poljoprivrede, Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine izrađuje godišnji pregled, Analiza stanja na tržištu mlijeka i mliječnih proizvoda u BiH. Ovakav analitički dokument daje prikaz stanja i trendova u proizvodnji i spoljnotrgovinskoj razmjeni mlijeka i mliječnih proizvoda, uključujući i osvrt na efekte carinskih ustupaka nastale dodatnom liberalizacijom domaćeg tržišta nakon primjene Dodatnog protokola u trgovini sa Evropskom unijom.

Primarna proizvodnja mlijeka je strateška grana poljoprivrede u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH i osnov razvoja ovog sektora. Uzgoj muznih grla, proizvodnja sirovog mlijeka i mliječnih proizvoda predstavlja veliki socijalni oslonac i sigurnost prihoda stanovnika ruralnih područja širom zemlje. Oko 9.000 poljoprivrednih proizvođača u BiH proizvodi mlijeko za tržište, čime se iz ove proizvodnje u cjelosti ili djelimično ostvaruju egzistencijalni prihodi domaćinstva.

Mljekarska industrija koja broji oko 20 mljekara od kojih 11 izvozi proizvode na evropsko tržište, ostvaruje godišnji prihod veći od 500 miliona KM i zapošljava oko 2.000 osoba.

Proizvodnja sirovog svježeg mlijeka u BiH kao jedna od najznačajnijih stočarskih proizvodnji ima mala odstupanja i oscilacije kada je u pitanju količina i vrsta mlijeka. Nekoliko posljednjih godina proizvodnju sirovog mlijeka odlikuje stabilnost proizvodnje nešto veća od prosječnih 600 miliona litara. Dominantna je proizvodnja sirovog kravljeg mlijeka koja u prosjeku ima udio od 97% u ukupnoj proizvodnji sirovog mlijeka, zatim u znatno manjem procentu su zastupljene proizvodnja ovčijeg i kozjeg mlijeka. Procjenjuje se da je tokom 2023. godine proizvedeno oko 616 miliona litara sirovog kravljeg mlijeka te je proizvodnja zabilježila neznatno povećanje od 2%. Iako se broj muznih krava smanjio za 29 hiljada grla ili 14% u periodu od 2019 do 2023. godine, povećanje produktivnosti odnosno unaprjeđenje mliječnosti muznih grla od 3.455 litara po grlu uticala je na stabilnost proizvodnje od 600 milion litara godišnje.

Proizvedeno sirovo mlijeko usmjereno je na otkup i to u prosjeku 40-45%, dok značajnije količine mlijeka (do 60%) završe u preradi na samim gazdinstvima odnosno proizvodnji sira, kajmaka, kiselog mlijeka i dr. i koriste se za sopstvenu potrošnju ali i prodaju na tržištu/pijacama.

Količina sirovog kravljeg mlijeka koju su proizvođači isporučili mljekarama u 2023. godini je iznosila 260.214 tona i neznatno je veća za 3% u odnosu na prethodnu godinu. Otkupna cijena sirovog kravljeg mlijeka u 2023. godini je iznosila 0,90 KM/litru, i bila je viša za 0,20 KM po litri odnosno za 29% u poređenju sa prosječnom godišnjom otkupnom cijenom mlijeka iz prethodne godine koja je iznosila 0,70 KM.

Ukupna količina mlijeka i mliječnih proizvoda koju su mljekare u BiH proizvele u toku 2023. godine je iznosila 219.260 tona te je zabilježen pad ukupne proizvodnje za 5% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine. Struktura proizvodnog programa mljekara je godinama ista te je konzumno mlijeko (punomasno, obrano, djelimično obrano mlijeko) i dalje vodeći proizvod sa učešćem većim od 60% u ukupnoj proizvodnji. Proizvodnja visoko vrijednih proizvoda poput kravljeg sira, maslaca te fermentisanih proizvoda se povećala tokom 2023. godini dok je proizvodnja konzumnog mlijeka smanjena.

Djelatnost prerade mlijeka i mliječnih proizvoda u ukupnom izvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2023. godini ima udio od 13%, u uvozu prosječno oko 6%, i deficitu oko 3%.

Uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda na tržište BiH u 2023. godini je iznosio 229 miliona KM i neznatno je veći u poređenju sa prethodnom godinom za 2%. Dok je uvoz stagnirao, izvoz mlijeka i mliječnih je zabilježio rast od 15%. Spoljnotrgovinski bilans mlijeka i mliječnih proizvoda je negativan, s tim da je u toku 2023. godine manji je za 10%. Stopa pokrivenost uvoza izvozom mlijeka i mliječnih proizvoda u 2023. godini je iznosila 56% i veća je za 5%.

U uvozu mlijeka i mliječnih proizvoda struktura je sledeća: dominira uvoz sira sa učešćem od 50%, zatim slijedi pavlaka sa 14%, mlijeko ima udio od 8%, maslac 7%, jogurt 6% i ostali fermentisani proizvodi 6%, surutka 5%, mliječni namazi 3%, i mlijeko u prahu 2%. U izvozu mlijeka i mliječnih proizvoda dominira izvoz konzumnog mlijeka sa učešćem od 55%, zatim slijedi izvoz fermentisanih proizvoda (mlaćenica, kiselo mlijeko i dr.) sa učešćem od 14%, potom sir sa 12%, jogurt 10%, pavlaka 5%, mliječni namazi sa 4%, maslac 1%, te mlijeko u prahu i surutka manje od 1%. Konzumno mlijeko i ostali fermentisani proizvodi (mlaćenica, kiselo mlijeko i dr) su jedni proizvodi koji imaju suficit u spoljnotrgovinskoj razmjeni dok je kod ostalih proizvoda evidentan deficit.

Najznačajniji trgovinski partneri Bosne i Hercegovine u spoljnotrgovinskoj razmjeni mlijeka i mliječnih proizvoda su zemlje Evropske unije i CEFTA. U prosjeku se oko 79% mlijeka i mliječnih proizvoda iz Bosne i Hercegovine plasira u CEFTA-u i oko 20% na tržište Evropske unije. Što se tiče uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda na prvom mjestu je Evropska unija iz koje se u Bosnu i Hercegovinu uvozi u prosjeku oko 87% ovih proizvoda i oko 13% iz CEFTA. Znatno manji procenat mlijeka i mliječnih proizvoda se uvozi i izvozi na treća tržišta.

Oko 90% mlijeka i mliječnih proizvoda se na tržište BiH uveze iz Njemačke, Hrvatske, Mađarske, Srbije, Slovenije i Austrije. U prosjeku oko 93% ukupnog izvoza mlijeka i mliječnih proizvoda se plasira na tržište pet zemalja i to Crnu Goru, Hrvatsku, Sjevernu Makedoniju, Srbiju i Kosovo*. Crna Gora je na prvom mjestu sa vrijednošću izvoza od 51 miliona KM. Izvoz je na ovo tržište u posljednje tri godine (2021-2023) povećan sa 23 miliona KM na 51 milion KM što je za 28 miliona KM ili 124% više.

Ukupna kvota za uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda za koju je dat carinski ustupak iznosi 27.640 tona od čega kvota za uvoz mlijeka iznosi 15.020 tona, jogurta i ostalih fermentisanih proizvoda 11.605 tona, svježeg sira 520 tona, maslaca 360 tona, pavlake 110 tona i mlijeka u prahu 25 tona. Uvoz mlijeka u BiH u okviru kvote u toku 2023. godine je iznosio 5.528 tona te je kvota iskorišćena oko 37%. Kvota za uvoz jogurta i ostalih fermentisanih proizvoda u 2023. godini je iskorišćena oko 44%. Ukupan uvoz pavlake u okviru kvote u 2023. godini je iznosio 89 tona te je kvota iskorišćena 81%. Količina maslaca koja je propisana da se može uvesti u Bosnu i Hercegovinu bez carine iznosi 360 tona i u 2023. godini je iskorišćena oko 67%.

Količina svježeg sira koja je uvezena bez carina u 2023. godini je iznosila 486 tona što čini oko 93% od ukupne kvote. Za uvoz mlijeka i pavlake, koncentrovane u prahu, granulama ili drugim čvrstim oblicima, propisana kvota iznosi 25 tona bez carine te je iskorišćena oko 74%, odnosno uvezeno je 19 tona kao i prethodne godine.

* Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i Odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

Imajući u vidu značaj mljekarskog sektora, kao i poremećaje na tržištu nastali usljed pandemije COVID 19 i smanjenja proizvodnje stočne hrane, rasta cijena stočne hrane kako na međunarodnom tako i domaćem tržištu sektor proizvodnje i prerade mlijeka još uvijek održava stabilnost. Ni sektor prerade mlijeka nije bio pošteđen brojnih izazova i pritiska sa kojima se susreo u novonastaloj situaciji koji su prouzrokovali globalni poremećaji na tržištu.

Pored brojnih problema sa kojima se mljekarski sektor susreće i dalje je neophodno raditi na podizanju konkurentnosti kako u primarnoj proizvodnji tako i u preradi i prerađivačkoj industriji. Za podizanje konkurentnosti ključna su ulaganja i investicije u objekte, opremu, nove tehnologije u proizvodnji i preradi mlijeka, zadovoljavanje visokih standarda bezbjednosti hrane, dobrobiti životinja i dr.

1. PROIZVODNJA, OTKUP, PRERADA MLIJEKA I PROIZVODNJA MLIJEČNIH PROIZVODA

1.1. MLIJEKO, PROIZVODNJA I PRODUKTIVNOST

Proizvodnja sirovog svježeg mlijeka u BiH je kao jedna od najznačajnijih stočarskih proizvodnji ima mala odstupanja i oscilacije kada je u pitanju količina i vrsta mlijeka. Nekoliko posljednjih godina proizvodnju sirovog mlijeka odlikuje stabilnost proizvodnje nešto veća od prosječnih 600 miliona litara. Dominantna je proizvodnja sirovog kravljeg mlijeka koja u prosjeku ima udio od 97% u ukupnoj proizvodnji sirovog mlijeka, zatim u znatno manjem procentu su zastupljene proizvodnja ovčijeg i kozjeg mlijeka. Procjenjuje se da je tokom 2023. godine proizvedeno oko 616 miliona litara sirovog kravljeg mlijeka te je proizvodnja zabilježila neznatno povećanje od 2%

Broj muznih krava, namuženo mlijeko i prosječna mliječnost po grlu u BiH

	2019	2020	2021	2022	2023
Količina namuženog kravljeg mlijeka (miliona litara)	581	591	584	603	616
Broj muznih krava	207.318	194.501	183.290	183.745	178.356
Količina mlijeka po muznom grlu (litara)	2.805	3.036	3.185	3.281	3.455

Obrada na osnovu dostupnih podataka nadležnih statističkih institucija

Broj muznih krava je smanjen za 29 hiljada grla ili 14% u periodu od 2019 do 2023. godine. U toku 2023. godine broj muznih krava je iznosio 178.356 grla i 3% je manji u odnosu na prethodnu godinu. Prosječna mliječnost krava u BiH, prema raspoloživim podacima i procjenama u 2023. godine je iznosila 3.455 litara po grlu. Iako se broj muznih krava smanjio u posmatranom periodu povećanje produktivnosti odnosno unapređenje mliječnosti muznih grla uticala je na stabilnost proizvodnje od 600 miliona litara godišnje.

Otkup mlijeka

Proizvedeno mlijeko usmjereno je na otkup i to u prosjeku 40-45%, dok značajnije količine mlijeka (do 60%) završe u preradi na samim gazdinstvima odnosno proizvodnji sira, kajmaka, kiselog mlijeka i dr., ili se koriste za sopstvenu potrošnju i prodaju na tržištu/pijacama. Nizak procenat mlijeka koje se otkupljuje (ispod 50%) ukazuje na ekstenzivnost i nisku tržišnu

orijentisanost domaće proizvodnje sirovog mlijeka. Količina sirovog kravljeg mlijeka koju su proizvođači isporučili mljekarama u 2023. godini je iznosila 260.214 tona i neznatno je veća za 3% u odnosu na prethodnu godinu. Prosječan sadržaj mliječne masti u mlijeku je iznosio 3,9%, a sadržaj proteina 3,4%.

Otkup sirovog kravljeg mlijeka u Bosni i Hercegovini za period 2019-2023. godina

	2019	2020	2021	2022	2023
Otkup kravljeg mlijeka (tona)	260.704	274.570	278.345	252.425	260.214
Prosječan sadržaj masti(%)	3,9	4	3,9	3,9	3,9
Prosječan sadržaj proteina (%)	3,3	3,4	3,4	3,4	3,4
Otkupna cijena (KM/litar)	0,60	0,60	0,60	0,70	0,90

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

Prema podacima Agencije za statistiku BiH prosječna godišnja otkupna cijena sirovog kravljeg mlijeka u 2023. godini je iznosila 0,90 KM/litru, i bila je viša za 0,20 KM po litri odnosno za 29% u poređenju sa prosječnom godišnjom otkupnom cijenom mlijeka iz prethodne godine koja je iznosila 0,70 KM. Značajna razlika i to oko 0,30 KM u otkupnoj cijeni mlijeka je evidentna poređenjem otkupne cijene od 0,90 KM sa otkupnom cijenom mlijeka od 0,60 KM koliko je iznosila otkupna cijena u periodu 2019-2021. godina.

Prema podacima Agencije za statistiku BiH u toku 2023. godine individualni poljoprivredni proizvođači su na zelenim pijacama prodali 392.910 litara kravljeg mlijeka u vrijednosti od 795.825 KM, po cijeni od 2,0 KM po litri. Količina kravljeg mlijeka koje su individualni proizvođači prodavali na pijacama u posmatranom periodu se znatno smanjila sa 972.516 litara koliko je prodato tokom 2019. godine, na 392.910 litara u 2023. godini. Prodajna cijena mlijeka na pijacama je do 2022. godine iznosila 1,10 po litru a već u 2022. godini je povećana na 1,60, odnosno na 2 KM tokom 2023. godine.

Prodaja kravljeg mlijeka na pijacama u BiH (2019-2023. godina)

	2019	2020	2021	2022	2023
Količina (litara)	972.516	486.448	442.630	459.033	392.910
Vrijednost prodaje (KM)	1.055.118	537.651	497.433	712.760	795.825
Cijena (KM/litar)	1,1	1,1	1,1,	1,6	2,0

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

Pojava pandemije COVID 19 od 2019. godine, a zatim i ukrajinska kriza uzrokovale su poremećaje na tržištu energenata, rast inflacije i značajan rast cijena osnovnih inputa poljoprivredne proizvodnje (60%) i stočne hrane što se direktno odrazilo na proizvodnju i preradu mlijeka u BiH. Obzirom na značajan rast cijena osnovnih inputa u proizvodnji mlijeka, povećala se otkupna cijena mlijeka, što je neminovno dovelo i do povećanje prodajne cijene visoko vrijednih proizvoda poput sira i maslaca, jogurta, zatim mlijeka, namaza i ostalih mliječnih proizvoda u prodaji u supermarketima.

Prerada mlijeka i proizvodnja mliječnih proizvoda

U djelatnosti prerade mlijeka i proizvodnje mliječnih proizvoda u BiH posluje 20 mljekara, a njih 11 izvoz mlijeko i mliječne proizvode na evropsko tržište. Ukupni kapaciteti prerade mlijeka su oko 350 miliona litara, a iskorišćenost mljekarskih kapaciteta iznosi u prosjeku oko 60%. Djelatnosti prerade mlijeka i proizvodnje mliječnih proizvoda ostvaruje prosječni

godišnji prihod veći od 500 miliona KM i zapošljava oko 2.000 osoba. Udio mljekarske industrije u plasmanu proizvoda na globalno tržište iznosi 13% u ukupnom izvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Mljekare u BiH otkupljuju mlijeko od 9.000 poljoprivrednih proizvođača koji ujedno ostvaruju pravo na premiju za mlijeko.

Ukupna količina mlijeka i mliječnih proizvoda koju su mljekare u BiH proizvele u toku 2023. godine je iznosila 219.260 tona te je zabilježen pad ukupne proizvodnje za 5% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine.

Proizvodnja konzumnog mlijeka i ostalih mliječnih proizvoda 2019 - 2023. godina (u tonama)

Proizvodi*	2019	2020	2021	2022	2023
Konzumno mlijeko	150.625	163.216	144.869	130.086	122.047
Pavlaka (vrhnje)	22.594	21.393	22.492	22.951	23.985
Fermentisani mliječni proizvodi	57.677	49.851	51.770	53.644	55.771
Maslac i ostali žuto-masni proizvodi	1.602	1.867	1.951	1.698	1.920
Kravlji sir	7.922	7.652	8.527	8.859	9.076
Ukupno	240.420	243.979	229.609	217.238	212.799

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

*Podaci o ukupnoj proizvodnji mlijeka i mliječnih proizvoda nisu kompletirani te je ukupno izražena vrijednost umanjena obzirom da ne uključuje podatke o proizvodnji surutke. U periodu izrade ovog izvještaja Agencija za statistiku BiH nije objavila godišnje saopštenje o prikupljanju mlijeka i proizvodnji mliječnih proizvoda za 2023. godinu koje uključuje podatke o proizvodnji surutke.

Struktura proizvodnog programa mljekara je godinama ista te je konzumno mlijeko (punomasno, obrano, djelimično obrano mlijeko) i dalje vodeći proizvod sa učešćem većim od 60% u ukupnoj proizvodnji. Proizvodnja konzumnog mlijeka direktno utiče na trendove ukupne proizvodnje mljekarskog sektora. Proizvodnja visoko vrijednih proizvoda poput kravljeg sira, maslaca te fermentisanih proizvoda povećala se tokom 2023. godine dok je proizvodnja konzumnog mlijeka smanjena.

Konzumno mlijeko - podaci o proizvodnji konzumnog mlijeka ukazuju na kontinuiran pad proizvodnje nakon 2020. godine sa 163.216 tona na 122.047 tona u 2023. godini što je za 25% manje. Proizvedena količina mlijeka od 122.047 tona koliko je iznosila 2023. godine je manja za 6% u poređenju sa prošlogodišnjom proizvodnjom.

Fermentisani proizvodi - Proizvodnja jogurta i ostalih fermentisanih proizvoda u toku 2023. godine je iznosila 55.771 tonu i veća je za 4% u odnosu na prošlu godinu. Nakon smanjenja proizvodnje, sa 57.677 tona, koliko je iznosila 2019. godine, na 49.851 tonu u toku 2020. godine, u narednim godinama je zabilježeno povećanje proizvodnje na 51.770, odnosno na 53.644 tone.

Pavlaka (vrhnje) – Sa proizvedenom količinom od 23.985 tona pavlaka je rangirana na treće mjesto. Nakon manjeg pada proizvodnje od 5% u 2020. godini, u naredne dvije godine se bilježi blago povećanje na 22.492, odnosno 22.951 tonu. Proizvodnja pavlake je u 2023. godini bila veća 5% u odnosu na proizvodnju iz prethodne godine.

Maslac i ostali žutomasni proizvodi - Ostvarena proizvodnja maslaca i ostalih žuto-masnih proizvoda u 2023. godini je iznosila 1.920 tona i veća je za 13% u poređenju sa prethodnom godinom.

Kravlji sir - Proizvodnja kravljeg sira bilježi pozitivna kretanja u proizvodnji u posmatranom periodu i dostigla je količinu od 9.076 tona u 2023. godini, i veća je za 2% u poređenju sa prethodnom godinom.

2. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA MLIJEKA I MLIJEČNIH PROIZVODA U PERIODU 2019 - 2023. GODINA

Djelatnost prerade mlijeka i mliječnih proizvoda u ukupnom izvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2023. godini ima udio od 13%, u uvozu prosječno oko 6%, i deficitu oko 3%.

Uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda na tržište BiH u 2023. godini je iznosio 229 miliona KM i neznatno je veći u poređenju sa prethodnom godinom za 2%. Dok je uvoz stagnirao, izvoz mlijeka i mliječnih je zabilježio rast od 15%. Izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda je bilježio rast nakon 2021. godine te je sa vrijednosti izvoza od 93 miliona povećan na skoro 130 miliona KM tokom 2023. godine što je povećanje od 39%. Istovremeno, uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda je sa vrijednosti od 159 miliona KM koliko je iznosio 2020. godine povećan na 229 miliona KM u 2023. godini što je povećanje od 44%

Spoljnotrgovinska razmjena mlijeka i mliječnih proizvoda (2019-2023. godina)

	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (miliona KM)	180	159	174	224	229
Izvoz (miliona KM)	106	93	93	113	130
Deficit (miliona KM)	-74	-66	-81	-111	-100
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	59	59	54	50	56

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

Spoljnotrgovinski bilans mlijeka i mliječnih proizvoda je bio negativan tokom posmatranog perioda, s tim da je u toku 2023. godine iznosio oko 100 miliona KM i manji je za 10% obzirom da je zabilježen rast izvoza dok je uvoz ostao na skoro istom nivou vrijednosti kao i prethodne godine.

Stopa pokrivenost uvoza izvozom mlijeka i mliječnih proizvoda u 2023. godini je iznosila 56% i veća je za 5%.

U uvozu mlijeka i mliječnih proizvoda struktura je sljedeća: dominira uvoz sira sa učešćem od 50%, zatim slijedi pavlaka sa 14%, mlijeko ima udio od 8%, maslac 7%, jogurt 6% i ostali fermentisani proizvodi 6%, surutka 5%, mliječni namazi 3%, i mlijeko u prahu 2%.

U izvozu mlijeka i mliječnih proizvoda dominira izvoz konzumnog mlijeka sa učešćem od 55%, zatim slijedi izvoz fermentisanih proizvoda (mlaćenica, kiselo mlijeko i dr.) sa učešćem od 14%, potom sir sa 12%, jogurt 10%, pavlaka 5%, mliječni namazi sa 4%, maslac 1%, te mlijeko u prahu i surutka manje od 1%.

Uvoz i izvoz mliječnih proizvoda u periodu 2019-2023. godina

Mliječni proizvodi	2019	2020	2021	2022	2023
	Uvoz (miliona KM)				
Mlijeko	31	21	11	18	19
Pavlaka i vrhnje	21	17	22	37	32
Mlijeko u prahu	3	3	2	3	4
Jogurt	10	9	10	11	14
Ostali fermentisani proizvodi	11	11	12	13	13
Surutka	8	8	8	10	10
Maslac	9	9	12	12	15
Mliječni namazi	5	4	5	6	7
Sir	81	76	92	114	116
Ukupno	180	159	174	224	229
Izvoz (miliona KM)					
Mlijeko	61	66	60	65	71
Pavlaka i vrhnje	2	3	4	6	6
Mlijeko u prahu	0,2	0,5	0,3	3,1	0,3
Jogurt	13	5	5	8	13
Ostali fermentisani proizvodi	21	9	11	15	18
Surutka	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Maslac	0,2	0,0	0,0	0,1	0,9
Mliječni namazi	1	2	3	4	5
Sir	7	8	11	12	16
Ukupno	106	93	93	113	130

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

Konzumno mlijeko i ostali fermentisani proizvodi (mlaćenica, kiselo mlijeko i dr) su jedni proizvodi koji imaju suficit u spoljnotrgovinskoj razmjeni dok je kod ostalih proizvoda evidentan deficit.

3. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA MLIJEKA I MLIJEČNIH PROIZVODA PREMA NAJZNAČAJNIJIM TRGOVINSKIM PARTNERIMA

Najznačajniji trgovinski partneri Bosne i Hercegovine u spoljnotrgovinskoj razmjeni mlijeka i mliječnih proizvoda su zemlje Evropske unije i CEFTA. U prosjeku (2019-2023. godina) oko 79% mlijeka i mliječnih proizvoda iz Bosne i Hercegovine se plasira u CEFTA-u i oko 20% na tržište Evropske unije. Što se tiče uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda na prvom mjestu je Evropska unija iz koje se u Bosnu i Hercegovinu uvozi u prosjeku oko 87% ovih proizvoda i oko 13% iz CEFTA-e. Znatno manji procenat mlijeka i mliječnih proizvoda se uvozi i izvozi na treća tržišta.

Oko 90% mlijeka i mliječnih proizvoda se na tržište BiH uveze iz Njemačke, Hrvatske, Mađarske, Srbije, Slovenije i Austrije.

Posmatrajući podatke o uvozu mlijeka i mliječnih proizvoda prema najznačajnijem partnerima evidentno je:

- Da je uvoz iz Njemačke zabilježio pad uvoza od 7% u poređenju sa prethodnom godinom, iako je u periodu 2020-2022. godina uvoza zabilježio rast od 55%.

- Iz Hrvatske je uvoz bio za 16% veći u odnosu na prethodnu godinu, iako je u ranijim godinama oscilirao,
- Iz Mađarske je rastao uvoz te je sa 9 miliona KM, koliko je iznosio uvoz 2020. godine, dostigao vrijednost uvoza od 26 milion u 2023. Uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda sa ovog tržišta je u toku 2023. godine veći za 5% u poređenju sa prethodnom godinom.
- Iz Srbije je od 2019. godine uvoz smanjen sa 36 miliona KM, na 17 miliona KM u toku 2021 i 2022. Iako je nešto veća vrijednost uvoza od 20 miliona KM zabilježena tokom 2023. godine nije bila znatno veća nego prethodnih godina.
- Uvoz iz Slovenije je u posmatranom periodu 2019-2023. godina varirao između 14-17 miliona KM, dok je iz Austrije nakon perioda stagnacije uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda tokom periodu 2019-2021. godine, uslijedilo povećanje u narednoj godini na 5, odnosno na 6 miliona KM u 2023. godini.

Uvoz i izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda prema najznačajnijim trgovinskim partnerima

Zemlje	2019	2020	2021	2022	2023
	Uvoz (miliona KM)				
Njemačka	61	58	71	90	84
Hrvatska	38	41	39	47	54
Mađarska	14	9	12	24	26
Srbija	36	22	17	17	20
Slovenija	14	15	14	17	16
Austrija	3	3	3	5	6
Ukupno	166	147	157	200	205
Izvoz (miliona KM)					
Crna Gora	35	28	23	38	51
Hrvatska	13	15	19	18	23
Sjeverna Makedonija	16	17	17	19	22
Srbija	38	24	19	21	14
Kosovo *	0	4	7	7	7
Ukupno	102	88	84	102	118

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U prosjeku oko 93% ukupnog izvoza mlijeka i mliječnih proizvoda se plasira na tržište pet zemalja i to Crnu Goru, Hrvatsku, Sjevernu Makedoniju, Srbiju i Kosovo*. Na prvom mjestu sa vrijednošću izvoza od 51 miliona KM koliko je iznosio tokom 2023. godine je Crna Gora. Izvoz je na ovo tržište u posljednje tri godine (2021-2023) povećan sa 23 miliona KM na 51 milion što je za 28 miliona KM ili 124% više.

Izvoz na tržište Hrvatske je dostigao vrijednost od 23 miliona KM tokom 2023. godine i veći je za 30% u odnosu na prethodnu godinu. Takođe, povećanje izvoza je zabilježeno i u Sjevernu Makedoniju za 17%, i Kosovo* za 10%.

Značajno smanjenje izvoza mlijeka i mliječnih proizvoda iz BiH je evidentno na tržište Srbije od 2019. godine sa 38 miliona KM na 14 miliona KM u 2023. godini.

*Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i Odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

4. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA MLIJEKA I MLIJEČNIH PROIZVODA

4.1. Spoljnotrgovinska razmjena mlijeka nekoncentrisanog i bez dodatnog šećera ili drugih sredstava za zaslađivanje

Mlijeko je najznačajniji proizvod mljekarske industrije u BiH i izvozni proizvod koji ostvaruje suficit u spoljnotrgovinskoj razmjeni. Udio mlijeka u ukupnom izvozu mlijeka i mliječnih proizvoda iz BiH na globalno tržište ima udio oko 55%, dok je na strani uvoza taj udio znatno manji iznosi svega 8%.

U 2023. godini mljekarska industrija u BiH je na inostrana tržišta izvezla mlijeka u vrijednosti od 71 milion KM što je u poređenju sa vrijednošću izvoza iz prethodne godine više za 6 miliona KM ili 9%. Rast izvoza mlijeka u periodu 2021-2023. godina iznosio je 19%.

Kada je riječ o uvozu mlijeka u BiH tokom 2023. godine je zabilježeno neznatno povećanje uvoza i to za 3% u poređenju sa 2022. godinom. Pad uvoza mlijeka sa 31 miliona KM, koliko je iznosio 2019. godine na 11 miliona u 2021, da bi se u narednim godinama povećao ali nije uspio da premaši ostvarenu vrijednost iz 2019. godine.

Spoljnotrgovinska razmjena mlijeka 2019-2023. godine

	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (milion KM)	31	21	11	18	19
Izvoz (milion KM)	61	66	60	65	71
Suficit (milion KM)	29	46	49	47	52

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U spoljnotrgovinskoj razmjeni mlijekom Bosna i Hercegovina ostvaruje suficit koji iznosio 52 miliona KM u 2023., i veći je za 11% nego prethodne godine.

Kad je riječ o trgovinskim partnerima, odnosno zemljama u koje se izvozi mlijeko iz Bosne i Hercegovine oko 41% mlijeka je izvezeno u Crnu Goru, oko 27% je izvezeno u Sjevernu Makedoniju, 16% na tržište Srbije, 8% na tržište Kosova*, i u manjim procentima u Albaniju (3%), i Hrvatsku (2%).

Izvoz mlijeka u Crnu Goru je od 2021. godine bilježio povećanje i dostigao vrijednost 29 miliona KM u 2023. godini. Vrijednost izvezenog mlijeka u Crnu Goru je bila za 38% veća u odnosu na prethodnu godinu. Republika Sjeverna Makedonija je još jedno od tržišta koje karakteriše rast izvoza u posmatranom period. Izvoz mlijeka na ovo tržište u 2023. godini je iznosio oko 19 miliona KM što je povećanje od 15% u poređenju sa prethodnom godinom.

Što se tiče Srbije izvoz mlijeka na ovo tržište je zabilježio negativna kretanja u posmatranom periodu obzirom da je izvoz sa 21 miliona KM, koliko je iznosio 2019. i 2020. godine smanjen na 12 miliona KM u 2023. Pad izvoza u Srbiju je iznosio 56%. Takođe, značajan pad izvoza mlijeka je zabilježen i u Hrvatsku nakon 2019. godine za 30%. Što se tiče Kosova*, izvoz mlijeka je u 2023. godini iznosio 5,7 miliona KM što je u poređenju sa vrijednošću izvoza iz prethodne godine više za 4%. Ukidanje 100% carina na uvoz mlijeka iz Bosne i Hercegovine na Kosovo* imalo je pozitivan uticaj na povećanje izvoza mlijeka na ovo tržište koji se u posljednje tri godine kreće oko 6 miliona KM. .

*Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i Odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

Izvoz i uvoz mlijeka po zemljama (2019-2023. godina)

	2019	2020	2021	2022	2023
Izvoz (miliona KM)					
Crna Gora	18,0	18,2	14,4	20,9	28,9
Sjeverna Makedonija	14,6	15,0	15,2	16,7	19,3
Srbija	20,8	20,9	16,2	15,8	11,6
Kosovo*	0,0	3,6	5,9	5,5	5,7
Albanija	1,4	1,6	2,2	2,2	2,2
Hrvatska	5,9	6,9	5,5	2,3	1,7
Ostale zemlje	0,0	0,0	0,2	1,8	1,4
Ukupno	60,7	66,4	59,6	65,2	70,8
Uvoz (miliona KM)					
Hrvatska	7,1	9,9	7,1	9,6	10,4
Mađarska	1,1	0,6	1,0	4,7	6,9
Slovačka	0,2	0,0	0,0	2,4	1,0
Srbija	22,4	9,2	2,8	1,4	0,4
Slovenija	0,2	0,7	0,0	0,1	0,1
Njemačka	0,03	0,03	0,03	0,1	0,1
Poljska	0,2	0,03	0,03	0,1	0,0
Ostale zemlje	0,2	0,3	0,0	0,2	0,1
Ukupno	31,4	20,8	11,0	18,5	19,0

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tri vodeće zemlje iz kojih se uvozi mlijeko na tržište BiH su Hrvatska (55%), Mađarska (36%) i Slovačka (5%), dok je udio uvoz iz ostalih zemlja manji od 2%.

Uvoz mlijeka na BiH tržište iz Hrvatske je varirao u ranijim godinama, s tim da je u 2023. godini zabilježena najveća vrijednost uvoza od 10,4 miliona. Uvoz je u 2023. godini bio za 9% veći u poređenju sa prethodnom godinom. Mađarska je zemlja iz koje je zabilježen značajniji uvoz mlijeka na BiH tržište tokom 2023. godine. Naime, uvoz mlijeka u iznosu od 7 miliona KM je bio 47% veći nego prethodne godine.

Uvoz mlijeka iz Srbije u BiH je u posmatranom periodu zabilježio značajno smanjenje sa 22 miliona KM koliko je iznosio uvoz 2019. godine na 0,2 miliona KM u 2023. godini. Pad uvoza je uslijedio nakon uvođenja Odluke Vlade Srbije o zabrani izvoza pasterizovanog i sirovog mlijeka iz 2022. godine van granica Srbije a sve u cilju redovnog snabdijevanja te sprječavanje odliva sirovine.

4.2. Spoljnotrgovinska razmjena pavlake

Pavlaka (vrhnje) je grupa mliječnih proizvoda koja sa učešćem od 14% u ukupnom uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda rangirana na drugo mjesto. Što se tiče izvoza sa učešćem od 5% u ukupnom izvoz mliječnih proizvoda rangirana je na peto mjesto.

Uvoz pavlake je nakon perioda rasta sa 17 miliona KM, koliko je iznosio uvoz 2020. godine, na 37 miliona KM u toku 2022, uslijedio pad na 32 miliona u toku 2023. godine i manji je 14% u poređenju sa prethodnom godinom.

Vrijednost izvezene pavlake u 2023. godini je iznosila oko 6 miliona KM i ostala je nepromjenjena kao i prethodne godine.

Spoljnotrgovinska razmjena pavlake 2019.-2023. godine

	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (miliona KM)	21	17	22	37	32
Izvoz (miliona KM)	2	3	4	6	6
Deficit (miliona KM)	-19	-14	-19	-30	-25

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U spoljnotrgovinskoj razmjeni pavlakom, BiH ostvaruje deficit koji je iznosio 25 miliona KM u 2023. godini i manji je za 17% u poređenju sa prethodnom godinom.

Posmatrajući trgovinske partnere iz kojih se najviše uvozi pavlaka to su Mađarska, Njemačka, Hrvatska, Slovačka, i Srbija. Tokom 2023. godine iz Mađarske je na tržište BiH uvezeno pavlake u vrijednosti oko 12 miliona KM te je zabilježen pad uvoza od 12% kada se poredi sa uvozom iz prethodne godine. Takođe, i kada je u pitanju uvoz pavlake i iz Njemačke uvoz je manji za 30% u poređenju sa uvozom iz prethodne godine. Uvoz iz Hrvatske nije značajno odstupao posmatrajući period od 2019 do 2023. godine i kretao se u rasponu od 5,3 do 6,7 miliona KM. Iz Slovačke je tokom 2023. godine uvezeno pavlake u vrijednosti oko 2 miliona KM što je za 42% više nego prethodne godine. Kontinuiran rast uvoza je evidentan od 2020. godine pri čemu je uvoz sa 0,2 miliona KM povećan na 2 miliona KM u 2023. godini. Uvoz pavlake iz Srbije je tokom 2023. godine ostao isti u vrijednosti od 0,4 miliona KM kao i prethodne godine.

Uvoz i izvoz pavlake po zemljama (2019-2023. godina)

	Uvoz (miliona KM)				
	2019	2020	2021	2022	2023
Mađarska	7,1	3,1	7,0	13,2	11,6
Njemačka	7,5	7,6	8,5	15,2	10,6
Hrvatska	5,3	5,7	5,7	6,7	6,7
Slovačka	0,4	0,2	0,5	1,2	1,6
Srbija	0,4	0,2	0,2	0,4	0,4
Ostale zemlje	0,3	0,1	0,3	0,3	0,8
Ukupno	20,9	17,0	22,2	36,9	31,8
	Izvoz (miliona KM)				
	2019	2020	2021	2022	2023
Rumunija	0,0	0,1	0,8	1,6	1,8
Hrvatska	0,2	0,2	0,2	1,5	1,5
Sjeverna Makedonija	1,0	0,9	0,9	1,1	1,3
Srbija	1,0	1,1	1,0	1,2	0,7
Kosovo *	0,0	0,1	0,2	0,2	0,4
Ostale zemlje	0,2	0,2	0,5	0,7	0,8
Ukupno	2,3	2,6	3,6	6,4	6,4

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i Odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

Kad je riječ o trgovinskim partnerima, odnosno zemljama u koje se izvozi pavlake iz Bosne i Hercegovine u 2023. godini Rumunija se istakla kao jedno od tržišta na koje je evidentna značajnija vrijednost izvoza od 2 miliona KM. Izvoz je na ovo tržište bilježio kontinuirano povećanje te je sa vrijednosti od svega 0,1 miliona KM, koliko je iznosio 2020. godine, dostigao vrijednosti od 2 miliona KM u toku 2023. godine. Izvoz pavlake u Hrvatsku u iznosu od 1,5 miliona KM je ostao isti kao i prethodne godine, dok je izvoz u Sjevernu Makedoniju u posmatranom periodu varirao s tim da je ipak najveća vrijednost izvoza od 1,3 miliona KM zabilježena 2023. godine.

Srbija je još jedna od zemalja koju karakteriše pad izvoza u toku 2023. godine za 39% u poređenju sa izvozom iz prethodne godine, s tim da je to i najmanja zabilježen a vrijednost izvoza u posmatranom periodu od pet godina.

Kontinuirani rast izvoza pavlake je zabilježen na Kosovo* sa 0,1 milion KM koliko je iznosio izvoz 2020. godine, na 0,4 miliona KM u toku 2023. godine. Ukidanje 100% carina na uvoz mlijeka iz Bosne i Hercegovine na Kosovo* u post-pandemijskom periodu imalo je pozitivan uticaj na povećanje izvoza pavlake na ovo tržište.

4.3. Spoljnotrgovinska razmjena mlijeka u prahu

U ukupnom uvozu, mlijeko u prahu, u prosjeku, ima udio od oko 2% i oko 1% učešća u ukupnoj vrijednosti izvoza mlijeka i mliječnih proizvoda. Vrijednost ukupno uvezenog mlijeka i pavlake u prahu u 2023. godini iznosila je oko 4 miliona KM te je zabilježeno povećanje uvoza za milion KM ili 57%.

Ostvarena vrijednost izvoza mlijeka i pavlake u prahu u 2023. godini iznosila je 0,3 miliona KM i manja je za je za 92% u poređenju sa vrijednošću izvoza iz prethodne godine. Obzirom da je vrijednost izvoza u 2023. godini bila znatno manja u odnosu na vrijednost uvoza pojavio se deficit u iznosu od 4 miliona KM.

Spoljnotrgovinska razmjena mlijeka i pavlake u prahu za period 2019-2023. godina

	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (miliona KM)	3	3	2	3	4
Izvoz (miliona KM)	0,2	0,5	0,3	3	0,3
Deficit/Suficit (miliona KM)	-3	-2	-1	1	-4

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Najznačajniji trgovinski partneri koji su najviše izvozili mlijeka u prahu na tržište BiH su Srbija i Njemačka. Uvoz mlijeka u prahu u vrijednosti od 1,2 miliona Srbiju je rangirao na prvo mjesto. Takođe, zabilježeno je značajno povećanje uvoza u poređenju sa prethodnom godinom kada je vrijednost uvoza bila znatno manja.

*Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i Odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

Uvoz mlijeka u prahu iz Njemačke je iznosio 0,7 miliona KM te je takođe zabilježio značajno povećanje uvoza i to više od 300% u poređenju sa prethodnom godinom.

**Uvoz mlijeka i pavlake u prahu u Bosnu i Hercegovinu po zemljama
2019-2023. godina, (miliona KM)**

Zemlje	2019	2020	2021	2022	2023
Srbija	1,4	1,0	0,2	0,02	1,2
Njemačka	0,3	0,1	0,1	0,1	0,7
Češka	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
Nizozemska (Holandija)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Italija	0,0	0,0	0,0	0,4	0,2
Litvanija	0,0	0,1	0,1	0,4	0,2
Hrvatska	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2
Ostale zemlje	0,8	0,0	0,8	1,0	0,7
Ukupno	2,9	1,7	1,6	2,5	4,0

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Uvoz mlijeka u prahu iz Češke na BiH tržište je povećan sa 0,3 miliona KM koliko je iznosio u periodu 2019-2021. godina, na 0,4 miliona KM tokom 2022. i ostao je na istom nivou uvoza i u toku 2023. godine.

U 2023. godini, značajnije povećanje uvoza mlijeka u prahu, u odnosu na prethodnu godinu, od 69% je zabilježeno iz Hrvatske ,dok je pad uvoza zabilježen iz Litvanije za 47% i Italije za 44%.

Što se tiče izvoza mlijeka u prahu u 2023. godini zabilježen je izvoz ove vrste proizvoda na tržište Srbije i Sjeverne Makedonije, dok je u ranijim godinama u izvozu bila zastupljena i Hrvatska.

**Izvoz mlijeka u prahu iz BiH prema zemljama 2019-2023. godina
(miliona KM)**

Zemlje	2019	2020	2021	2022	2023
Srbija	0,1	0,5	0,3	3,1	0,2
Sjeverna Makedonija	0,0	0,0	0,0	0,0	0,01
Hrvatska	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Ukupno	0,2	0,5	0,3	3,1	0,3

Izvor: Agencija za statistiku BiH

4.4.Spoljnotrgovinska razmjena jogurta i ostalih fermentisanih mliječnih proizvoda

Jogurt je sa učešćem od 10% u ukupnom izvozu mlijeka i mliječnih proizvoda svrstan na četvrto mjesto. Vrijednost izvoza jogurta od 13 miliona KM koliko je iznosila tokom 2023. godine, je zabilježila rast od 60% u poređenju sa prethodnom godinu. Zbog pojave pandemije, a potom i Ukrajinske krize 2020. i 2021. godine znatno je smanjen izvoz jogurta na najznačajnija tržišta poput Srbije i Crne Gore

Spoljnotrgovinska razmjena jogurta u periodu 2019-2023. godina

	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (miliona KM)	10	9	10	11	14
Izvoz (miliona KM)	13	5	5	8	13
Suficit/Deficit (miliona KM)	4	-5	-5	-3	-1

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Jogurt u ukupnom uvozu mlijeka i mliječnih proizvoda ima udio od 6%. Uvoz jogurta je u toku 2023. godine u vrijednosti od 14 miliona KM bio veći za 26% nego prethodne godine.

Vrijednost deficita u 2023. godini je iznosila milion KM i manja je 66% obzirom na značajno povećanje vrijednosti izvoza.

Posmatrajući trgovinske partnere, odnosno zemlje iz kojih se najviše uvozi jogurt to su Hrvatska, Srbija, Slovenija i Njemačka. Tokom 2023. godine iz Hrvatske je na BiH tržište uvezeno jogurta u vrijednosti od skoro 8 miliona KM što je za 46% više nego prethodne godine. U ranijim godinama vrijednost uvoza je znatno varirala oko 5-5,4 miliona KM, i nije značajno odstupala.

Uvoz i izvoz jogurta po zemljama (2019-2023. godina)

Zemlje	2019	2020	2021	2022	2023
	Uvoz (miliona KM)				
Hrvatska	5,1	5,1	4,7	5,3	7,7
Srbija	3,6	3,4	4,0	4,5	4,3
Slovenija	0,8	0,9	0,9	1,0	1,3
Njemačka	0,0	0,1	0,0	0,1	0,3
Ostale zemlje	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Ukupno	9,6	9,4	9,7	10,9	13,7
Izvoz (miliona KM)					
Crna Gora	7,9	3,3	1,8	5,2	8,2
Hrvatska	0,7	0,7	2,3	2,4	4,1
Kosovo*	0,0	0,2	0,3	0,2	0,3
Švedska	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Sjeverna Makedonija	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Njemačka	0,00	0,02	0,01	0,01	0,02
Srbija	4,7	0,01	0,00	0,00	0,00
Ukupno	13,4	4,4	4,5	8,0	12,7

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Uvoz jogurta iz Srbije na BiH tržište nije se značajno mijenjao ni u toku 2023. godine i iznosio je nešto više od 4 miliona KM kao i u prethodnim godinama. Značajnije povećanje uvoza jogurta je zabilježeno iz Njemačke obzirom da je vrijednost uvoza iznosila 0,3 miliona KM što je za 227% više, i Slovenije u vrijednosti od 1,3 miliona KM što je oko 35% više nego prethodne godine.

Jogurt iz BiH se uglavnom izvozi na tržište CEFTA-e i to Crnu Goru, Republiku Sjevernu Makedoniju, Srbiju i Kosovo* a od EU zemlja to su Hrvatska, Švedska i Njemačka.

*Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i Odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

Crna Gora se izdvajala kao najznačajnije tržište za izvoz ove vrste mliječnog proizvoda obzirom na vrijednost izvoza od 8 miliona KM u 2023. godini i veća je za 59% u poređenju sa vrijednošću izvoza iz prethodne godine. Činjenica je da se izvoz jogurta u Crnu Goru nakon smanjenja od 78% (2019-2021. godina), povećao na 5 miliona KM u 2022, odnosno vratio se na nivo izvoza od 8 miliona KM kao i 2019. godine.

Što se tiče Hrvatske u posmatranom periodu je zabilježen rast izvoza jogurta na ovo tržište sa vrijednosti od 0,7 miliona KM, koliko je iznosio izvoz 2019. godine, na 4 miliona KM u 2023. godini, što je za 3,4 miliona KM više. Vrijednost izvoza jogurta na ovo tržište ostvaren 2023. godine je veći za 68% u odnosu na prethodnu godinu.

Značajnije povećanje izvoza jogurta u toku 2023. godine, u odnosu na prošlu godinu, je zabilježeno na Kosovo* i to za 49%, Švedsku za 16% i Njemačku 14%. Iako je Srbija bila zastupljena u ranijim godinama kao jedna od značajnijih destinacija za izvoz jogurta tokom posljednje četiri godine izvoz uopšte nije evidentiran na ovo tržište.

Ostali fermentisani proizvodi (mlačnica, kefir, kiselo mlijeko i dr.) imaju udio od 14% u ukupnom izvozu mlijeka i mliječnih proizvoda te su ovi proizvodi svrstani na drugo mjesto. Izvoz ostalih fermentisanih proizvoda tokom 2023. godine je bio veći za 20% u odnosu na prethodnu godinu. Poremećaji na tržištu izazvani pandemijom COVID 19, a potom i Ukrajinskom krizom uticali su i na izvoz fermentisanih proizvoda na inostrana tržišta naročito u toku 2020. i 2021. godine. Iako se vrijednost izvoza ostalih fermentisanih proizvoda povećavala tokom 2022. i 2023. godine ipak nije uspjela da nadmaši izvoz iz 2019. godine u iznosu od 21 milion KM.

Što se tiče uvoza ostalih fermentisanih proizvoda tokom posljednje dvije godine nije odstupao od 13 miliona KM. U ukupnom uvozu ostali fermentisani proizvodi imaju udio oko 6%. Ostali fermentisani proizvodi bilježe suficit u spoljnotrgovinskoj razmjeni koji je u toku 2023. godine iznosio 4 miliona KM i zabilježio je rast za 2 miliona KM ili 127% u poređenju sa vrijednosti suficita iz prethodne godine.

Spoljnotrgovinska razmjena ostalih fermentisanih proizvoda (2019-2023. godina)

	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (miliona KM)	11	11	12	13	13
Izvoz (miliona KM)	21	9	11	15	18
Suficit (miliona KM)	9	-2	-1	2	4

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Posmatrajući trgovinske partnere, odnosno zemlje iz kojih se najviše uvoze fermentisani mliječni proizvodi, vodeće su Hrvatska, Njemačka i Poljska. Uvoz fermentisanih proizvoda iz Hrvatske u vrijednosti od 6,2 miliona KM je bio veći za 14%, dok je iz Njemačke i Poljske neznatno manji uvoz svega 2% u poređenju sa prošlogodišnjim. Kada je riječ o Srbiji uvoz fermentisanih proizvoda je smanjen u posljednje tri godine sa 0,6 miliona KM koliko je iznosio 2021. godine na 0,3 miliona KM u 2023. godini. Uvoz iz 2023. godine je za 20% manji nego prethodne godine.

* Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i Odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

Oko 70% izvoza ostalih fermentisanih proizvoda se plasira na tržište CEFTA i oko 30% u EU zemlje. Crna Gora se izdvajala kao najznačajnije tržište za izvoz ove vrste mliječnih proizvoda obzirom na vrijednost izvoza od 11,4 miliona KM u 2023. godini i veća je za 24% u poređenju sa vrijednosti izvoza iz prethodne godine. Izvoz ostalih fermentisanih proizvoda u Crnu Goru se u periodu 2019-2021. godina zbog poremećaja nastalih na tržištu uzrokovanih pandemijom znatno smanjio sa 6,5 miliona KM, koliko je iznosio 2019. godine, na 4,4 miliona KM u 2021.

Uvoz i izvoz ostalih fermentisanih proizvoda po zemljama (2019-2023. godina)

Zemlje	Uvoz (miliona KM)				
	2019	2020	2021	2022	2023
Hrvatska	4,2	4,6	4,7	5,4	6,2
Njemačka	3,2	3,1	3,5	4,3	4,3
Slovenija	2,9	2,7	2,5	2,2	2,1
Poljska	0,3	0,3	0,4	0,5	0,5
Srbija	0,5	0,2	0,6	0,4	0,3
Ostale zemlje	0,4	0,3	0,2	0,1	0,1
Ukupno	11,4	11,2	11,9	12,9	13,5
Izvoz (miliona KM)					
Crna Gora	6,5	4,8	4,4	9,1	11,4
Hrvatska	3,1	3,8	5,6	4,8	5,4
Kosovo*	0,0	0,3	0,5	0,6	0,7
Sjeverna Makedonija	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
Švedska	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Srbija	10,8	0,3	0,2	0,0	0,0
Ukupno	20,6	9,3	10,8	14,7	17,6

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Značajnije povećanje izvoza ostalih fermentisanih proizvoda tokom 2023. godine je evidentno i na Kosovo*. Izvoz je bilježio kontinuirano povećanje vrijednosti u posmatranom periodu sa 0,3 miliona KM, koliko je iznosio izvoz 2020. godine, na 0,7 miliona KM u toku 2023. što je za 0,4 miliona KM ili 13% više.

Za razliku od ostalih zemalja izvoz fermentisanih proizvoda na tržište Srbije je značajno smanjeno od 2019. godine sa skoro 11 miliona KM na 0,3 miliona u 2020., odnosno na 0,2 miliona KM u 2021., a u naredne dvije godine izvoz nije ni bio evidentiran na ovo tržište. Kada je riječ o izvozu ostalih fermentisanih proizvoda na tržište EU tokom 2023. godine je u poređenju sa izvozom iz prethodne godine povećan izvoz u Hrvatsku za 14% i Švedsku za 4%.

4.5.Spoljnotrgovinska razmjena surutke

Surutka je proizvod koji u ukupnom uvozu mlijeka i mliječnih proizvoda ima mali udio i to 4%, dok je taj udio u ukupnom izvozu mlijeka i mliječnih proizvoda skoro pa zanemariv i iznosi manje od 1%. Surutka koja se uvozi na BiH tržište se uvozi za potrebe prehrambene industrije. Tokom 2023. godine na BiH tržište je uvezeno surutke u vrijednosti od 9,8 miliona KM, što je u poređenju sa prethodnom godinom manje za 5%.

*Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i Odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

Izvoz surutke, u posmatranom periodu, znatno varira iz godine u godinu i u toku 2023. godine je iznosio 0,04 miliona KM što je u odnosu na prethodnu godinu 34% manje. Izvoz surutke je od 2021. godine smanjen sa 0,07 miliona KM na 0,06 miliona KM u 2022., odnosno na 0,04 miliona u 2023. godini.

Spoljnotrgovinska razmjena surutke za period 2019.-2023. godina

	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (miliona KM)	7,5	8,2	8,5	10,3	9,8
Izvoz (miliona KM)	0,04	0,03	0,07	0,06	0,04
Deficit (miliona KM)	-7,5	-8,2	-8,4	-10,3	-9,8

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Vrijednost deficita u 2023. godini je iznosila 9,8 miliona KM i neznatno je za 5% manja nego prethodne godine.

Oko 90% surutke koja se uvozi u Bosnu i Hercegovinu porijeklom je iz Evropske unije. Iako je u prethodnom trogodišnjem periodu (2019-2021) zabilježen pad uvoza surutke iz Mađarske, u 2022. godini je zabilježena nešto veća vrijednost od 5,1 miliona KM, te je uvoz nastavio rasti i u narednoj godini dostigao vrijednost od 6 miliona KM. Uvoz je u 2023. godini bio veći za 21% u odnosu na vrijednost uvoza iz prethodne godine.

Uvoz surutke u Bosnu i Hercegovinu po zemljama uvoza 2019-2023. godine, (miliona KM)

Zemlje	2019	2020	2021	2022	2023
Mađarska	4,7	4,0	3,2	5,1	6,2
Poljska	0,7	2,6	3,4	3,5	1,3
Njemačka	0,3	0,2	0,5	0,6	0,7
Slovenija	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4
Hrvatska	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3
Srbija	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1
Belgija	0,3	0,4	0,3	0,0	0,1
Ostale zemlje	1,8	1,1	1,5	1,4	0,8
Ukupno	7,5	8,3	8,5	10,3	9,8

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

Iz Poljske je takođe zabilježeno stalno povećanje uvoza sa 0,7 KM, koliko je iznosio uvoz 2019. godine, na vrijednost uvoza od 3,52 miliona KM u 2022., da bi se zatim drastično smanjio na 1,3 miliona KM u 2023. godini.

Na trećem mjestu po vrijednosti uvoza surutke od 0,70 miliona KM je Njemačka. Uvoz surutke iz ove zemlje je kontinuirano povećavan od 2020. godine i dostigao je vrijednost uvoza od 0,70 miliona KM u 2023. godini. Uvoz surutke je u 2023. godini bio za 15% veći vrijednosno od uvoza iz prethodne godine.

Značajno povećanje uvoza surutke u 2023. godini je zabilježeno iz Hrvatske za 74%, dok je značajno smanjenje uvoza od 31% zabilježeno iz Srbije.

Najznačajnije zemlje na čija se tržišta izvozila surutka iz Bosne i Hercegovine u 2023. godini su Švedska (20.012 KM), Crna Gora (12.380 KM) i Sjeverna Makedonija (6.107 KM). Izvoz

je u sve tri navedene države zabilježio pad u poređenju sa vrijednošću izvoza iz prethodne godine i to za 74% u Sjevernu Makedoniju, Švedsku za 15% i Crnu Goru za 5%.

**Izvoz surutke iz Bosne i Hercegovine po zemljama izvoza
za period 2019.-2023. godine, (KM)**

	2019	2020	2021	2022	2023
Švedska	1.708	6.947	26.509	23.557	20.012
Crna Gora	5.281	9.033	4.137	13.090	12.380
Sjeverna Makedonija	0	0	22.194	23.526	6.107
Hrvatska	29.687	16.436	0	0	0
Slovenija	0	0	13.954	0	0
Ostale zemlje	0	412	2.794	121	1.035
Ukupno	36.675	32.828	69.588	60.294	39.535

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

Izvoz surutke iz BiH u Hrvatsku nije zabilježen tokom 2021-2023. godina, iako je bilo izvoza u prethodnim godinama 2019. (29.687 KM) i 2020. godine (16.436 KM).

4.6. Spoljnotrgovinska razmjena maslaca i ostalih mliječnih namaza

Maslac u ukupnom uvozu mlijeka i mliječnih proizvoda u Bosnu i Hercegovinu u 2023. godini ima udio od 7%, a u izvozu oko 1%. U Bosnu i Hercegovinu je u toku 2023. godine uvezeno 1,2 miliona kg maslaca u vrijednosti od 15,1 milion KM, te je zabilježno povećanje uvoza za 24%, i količine uvoza za 27%. Tokom 2023. godine na inostrana tržišta iz BiH je izvezeno 0,16 miliona kg maslaca u vrijednosti od 0,9 miliona KM. U ranijim godinama maslac se izvozio sporadično i to u znatno manjim količinama i vrijednostima .

Spoljnotrgovinska razmjena maslaca za period 2019-2023.godina

	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (miliona KM)	9,4	9,4	11,7	12,1	15,1
Izvoz (miliona KM)	0,2	0,0	0,0	0,1	0,9
Deficit (miliona KM)	-9,2	-9,4	-11,7	-12,1	-14,1

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U spoljnotrgovinskoj razmjeni maslaca u posmatranom periodu, se, zbog većeg uvoza od izvoza, bilježi deficit koji je iznosio 14 miliona KM i veći je od deficita ostvarenog u prethodnoj godini za 17%.

Posmatrajući zemlje iz kojih se uvozi maslac evidentno je da su to prvenstveno zemlje članice EU i to Njemačka, Hrvatska i Poljska, Srbija od članica CEFTA i Turska.

**Uvoz maslaca u BiH po zemljama uvoza za period 2019.-2023.godina
(miliona KM)**

Zemlje	2019	2020	2021	2022	2023
Njemačka	5,9	5,7	6,9	5,7	6,7
Hrvatska	2,5	2,5	2,6	3,2	4,2
Srbija	0,5	0,6	1,1	0,9	2,4

Turska	0,0	0,0	0,7	1,5	0,3
Poljska	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3
Ostale zemlje	0,4	0,4	0,4	0,7	1,0
Ukupno	9,4	9,4	11,7	12,1	15,1

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Količina maslaca koja je uvezena u BiH iz Njemačke tokom 2023. godine je iznosila 0,6 miliona kg za koju je izdvojeno oko 6,7 miliona KM. Vrijednost uvezenog maslaca iz Njemačke u toku 2023. godine je iznosila 0,6 miliona KM i manja je za 18% nego prethodne godine, dok je količina uvoza veća za 43%. Na ove razlike svakako je uticala uvozna cijena maslaca po kilogramu. Uvozna cijena kilograma maslaca je u 2023. godini iznosila 12 KM, dok je ta cijena u 2022. godini bila znatno viša i iznosila je 14 KM po kilogramu. U prethodnim godinama vrijednosno uvoz je manje – više ostao na nivou oko 6 miliona, sa izuzetkom 2021. godine kada je i zabilježena najveća vrijednost uvoza od 7 miliona KM.

Što se tiče Hrvatske tokom 2023. godine na tržište BiH je uvezeno 0,2 miliona KM maslaca u vrijednosti od 4,2 miliona KM, te je količina uvoza bila za 15%, a vrijednost uvoza za 31% veća nego prethodne godine. Uvoz iz Hrvatske u posmatranom periodu 2019-2023. godina bilježio je kontinuirano povećanje sa 2,5 miliona KM na 4,2 miliona KM što je povećanje od 67%.

Srbija je rangirana na treće mjesto po vrijednosti uvoza od 2,4 miliona KM što je za 1,5 miliona KM ili 172% više nego prethodne godine. Rast vrijednosti uvoza je pratila i količina uvoza koja je u 2023. godini iznosila 0,2 miliona kg i veća je za 153% nego prethodne godine.

Značajno povećanje uvoza maslaca na BiH tržište je zabilježeno iz Poljske obzirom da je količina uvoza od 25 tona bila veća za 238%, a vrijednost uvoza od 0,3 miliona KM za 208% u poređenju na prethodnom godinom.

Maslac se iz BiH tokom 2023. godine izvezio u Srbiju u vrijednosti od 0,6 miliona KM, Albaniju 0,2 miliona KM i Sjevernu Makedoniju 0,1 milion KM, i u manjim iznosima u Hrvatsku (54 hiljade KM) i Kosovo* (15 hiljada KM). U periodu 2019-2022. godina maslac se izvezio 2019. godine u Hrvatsku u vrijednosti od 200 hiljada KM i u 2020. godini ali u znatno manjoj vrijednosti koja je iznosila 3 hiljade KM. U toku 2022. godine izvoz maslaca je evidentiran samo na tržište Srbije u vrijednosti od 55 hiljada KM.

Mliječni namazi su mliječni proizvodi čiji je udio u ukupnom uvozu mlijeka i mliječnih proizvoda u BiH u 2023. godini iznosio 3%, dok je u izvozu taj udio nešto veći i iznosi 4%. Uvoz mliječnih namaza je u posljednje tri godine zabilježio rast vrijednosti pri čemu je uvoz sa 4,4 miliona koliko je iznosio 2020. godine povećan na 7 miliona KM u 2023. godine. Uvoz mliječnih namaza je 2023. godine bio 19% veći nego prethodne godine.

Pozitivna kretanja su evidentna u izvozu mliječnih namaza iz BiH na inostrana tržišta. Naime, izvoz je bilježio kontinuirano povećanje vrijednosti sa 1,3 miliona KM koliko je iznosio 2019. godine na 5,2 miliona u toku 2023. Poređenjem vrijednosti izvoza 2023. i prethodne godine evidentno je povećanje izvoza za 43%.

* Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i Odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

Spoljnotrgovinska razmjena mliječnih namaza za period 2019-2023.godina

	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (miliona KM)	4,9	4,4	4,9	5,9	7,0
Izvoz (miliona KM)	1,3	2,0	3,2	3,6	5,2
Deficit (miliona KM)	-3,6	-2,4	-1,7	-2,2	-1,8

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Bez obzira na pozitivna kretanja u izvozu mliječnih namaza, deficit u trgovinskoj razmjeni je i dalje evidentan. Vrijednost deficita u trgovinskoj razmjeni mliječnih namaza je tokom 2022. godine iznosila 1,8 miliona KM i manja je za 18% u odnosu na prethodnu godinu kada je zabilježena vrijednost deficita od 2,2 miliona KM. Na smanjenje vrijednosti deficita u 2023. godini je uticao rast izvoza mliječnih namaza od 1,6 miliona KM, odnosno za 43%.

Trgovinski partneri iz kojih se uvoze mliječni namazi u Bosnu i Hercegovinu su, Srbija od zemalja CEFTA, te zemlje EU i to Belgija, Njemačka, Holandija, Hrvatska, Slovenija i Austrija.

Uvoz mliječnih namaza iz Srbije na BiH tržište je bilježio kontinuirano povećanje koje je u posmatranom period 2019-2023. godina iznosilo oko 51%. Posmatrajući ostale zemlje iz kojih se uvoze mliječni namazi uglavnom se kreću u manje-više jednakim vrijednostima bez značajnijih odstupanja u rasponu od 0,1 do 0,3 miliona KM.

Uvoz i izvoz mliječnih namaza po zemljama (2019-2023.godina)

Zemlje	2019	2020	2021	2022	2023
	Uvoz (miliona KM)				
Srbija	3,0	3,0	3,1	3,9	4,6
Belgija	1,0	0,7	0,9	1,0	1,1
Nizozemska /Holandija	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Njemačka	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3
Slovenija	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Hrvatska	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Austrija	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Francuska	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Ukupno	4,9	4,4	4,7	5,6	7,0
	Izvoz (miliona KM)				
Austrija	0,4	0,6	0,5	0,7	1,1
Njemačka	0,0	0,0	0,6	0,7	1,1
Sjeverna Makedonija	0,3	0,2	0,3	0,4	0,7
Hrvatska	0,1	0,2	0,3	0,4	0,4
Švedska	0,1	0,2	0,5	0,5	0,4
Saudijska Arabija	0,0	0,1	0,2	0,1	0,4
Slovenija	0,0	0,1	0,1	0,3	0,3
Crna Gora	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Ostale zemlje	0,2	0,4	0,5	0,3	0,6
Ukupno	1,3	2,0	3,2	3,6	5,2

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Najznačajnije tržište za izvoz mliječnih namaza iz Bosne i Hercegovine su Austrija, Njemačka, Sjeverna Makedonija i Hrvatska. Izvoz mliječnih namaza iz BiH je u 2023. godini na tržište

Austrije u vrijednosti od 1,1 miliona KM zabilježio povećanje za 55% u poređenju sa izvozom iz prethodne godine. Značajnije vrijednosti izvoza mliječnih namaza su evidentne i u izvozu u Njemačku od 2021. godine. Naime izvoz je na tržište Njemačke povećan sa 0,6 miliona KM, koliko je iznosio 2021. godine na 1,1 miliona KM u toku 2023. godine što je povećanje od 89%. Takođe, i u slučaju izvoza u Sjevernu Makedoniju izvoz je u periodu 2020-2023. godina povećan sa 0,2 miliona KM na 0,7 miliona odnosno 0,5 miliona KM ili 250%.

Rast izvoza je u periodu 2019-2023 takođe evidentan i na tržište Hrvatske sa 0,2 na 0,4 miliona KM odnosno za 0,3 miliona KM.

4.7.Spoljnotrgovinska razmjena sira i skute

Sir i skuta su mliječni proizvodi koji u ukupnom uvozu mlijeka i mliječnih proizvoda imaju najveći procentualni udio i to 51%. Udio sira i skute u ukupnom izvozu mlijeka i mliječnih proizvoda iznosi oko 12%. U periodu nakon 2020. godine bilježi se porast uvoza sira i skute u BiH koji je sa skoro 116 miliona KM koliko je iznosio 2023. godine veći za 52% u poređenju sa vrijednošću uvoza od 76,2 miliona. Takođe, i izvoz sira i skute bilježi porast, te je sa 15,6 miliona KM izvoz u toku 2023. godine bio veći za 8,6 miliona KM ili 123% u poređenju sa 2019. godinom.

Obzirom da je vrijednost uvezenog sira i skute u odnosu na vrijednost izvoza znatno veća kontinuirano je prisutan deficit koji je u 2023. godini iznosio 100 miliona KM i manji je za 2% u poređenju sa deficitom iz prethodne godine. Na manju vrijednost deficita uticao je značajniji rast izvoza od 35%.

Spoljnotrgovinska razmjena sira i skute 2019.-2023.godina

	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (miliona KM)	82	76	92	114	116
Izvoz (miliona KM)	7	8	11	12	16
Deficit (miliona KM)	-74	-68	-82	-102	-100

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Posmatrajući strukturu sireva koji se uvoze na BiH tržište dominira uvoz edamera sa učešćem u ukupnom uvozu sira od 32%, zatim slijedi gauda sa učešćem od 20%, ostali svježi sir koji ima udio od 11% i tilsit oko 8%.

Količina sira edamera koja je uvezena na BiH tržište tokom 2023. godine je iznosila oko 5 miliona kg u vrijednosti od 37 miliona KM što je u poređenju sa količinom uvoza više za 24%, dok je vrijednost uvoza manja za 5%. Primjetno je da je od 2020. godine uvoz bilježio rast sa 25 miliona KM na 39 miliona u 2022. godini što je 53% više, a zatim je zabilježen pad na 37 miliona KM. Količina ovog sira koja je uvezena se kretala od 4 do 5 miliona kg. Na povećanje vrijednosti uvezenog edamera najviše je uticao porast tržišnih cijena a naročito na tržištima iz kojih se ova vrsta sira uvoz najviše i to prvenstveno Njemačke.

Na drugom mjestu sa vrijednosti uvoza od 23 miliona KM je gauda za koju je takođe evidentan rast uvoza od 2020. godine s tim da se u dvije posljednje godine ostala nepromijenjena vrijednost odnosno zadržala se na 23 miliona KM.

Sirevi sa najvećom vrijednosti uvoza i izvoza

Vrste sira	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (miliona KM)					
Edam	28	25	32	39	37
Gauda	15	15	18	23	23
Ostali svježi sir	9	8	10	11	13
Izvoz (miliona KM)					
Ostali sir	5	5	6	6	9
Ostali sir sa sadržajem vode u većim od 47%, ali ne većim od 52%	0,3	0,4	0,7	1	2
Svježi sir	0,7	0,9	2	2	2

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Što se tiče vrste sireva koji se izvoze iz BiH na inostrano tržište oko 84% ukupnog izvoza čine ostali sir (60%), sira sa sadržajem vode u nemasnoj materiji od 47 do 52% (12%) i svježi sir (12%). Sve tri vrste sireva su zabilježile rast izvoza u posmatrano periodu (2019-2023. godina). Izvoz ostalog sira je tokom 2023. godine u vrijednosti od 9 miliona KM bila veća za 65%, ostalog sira sa sadržajem vode u nemasnoj materiji većim od 47%, ali ne većim od 52% za 41%, dok je izvoz svježeg sira ostao nepromijenjen u iznosu od 2 miliona kao i prethodne godine.

Trgovinski partneri iz kojih se uvozi sir u Bosnu i Hercegovinu su od EU zemalja Njemačka, Hrvatska, Slovenija, a od CEFTA članica Srbija.

Uvoz i izvoz sira i skute po zemljama (2019.-2023. godina)

Zemlje	2019	2020	2021	2022	2023
Uvoz (miliona KM)					
Njemačka	44,0	41,0	51,0	64,0	61,0
Hrvatska	13,0	13,0	14,0	16,0	18,0
Slovenija	9,0	9,0	10,0	13,0	12,0
Srbija	4,0	4,0	5,0	6,0	6,0
Austrija	3,0	3,0	3,0	5,0	5,0
Nizozemska (Holandija)	4,0	2,0	3,0	2,0	4,0
Italija	1,0	1,0	1,0	2,0	3,0
Poljska	1,0	1,0	1,0	2,0	2,0
Ostale zemlje	2,5	2,2	4,4	3,8	4,5
Ukupno	81,5	76,2	92,4	113,8	115,5
Izvoz (miliona KM)					
Hrvatska	3	3,6	5	6,6	10,2
Crna Gora	2,1	1,1	1,9	2	1,9
Srbija	0,7	0,9	0,9	1,2	1,3
Njemačka	0,1	0	0,3	0,3	0,6
Sjeverna Makedonija	0,1	0,3	0,5	0,2	0,4
Austrija	0,2	0,4	0,3	0,3	0,4
Ostale zemlje	0,8	1,7	1,9	1,0	0,8
Ukupno	7,0	8,0	10,8	11,6	15,6

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

Njemačka je vodeća čija je vrijednost uvoza tokom 2023. godine iznosila 61 milion KM i manja je za 5% u poređenju sa prethodnom godinom. Što se tiče količine sira i skute koja je uvezena tokom 2023. godine iznosila je oko 8 miliona KM i veća je za 21% u poređenju sa količinom uvoza iz prethodne godine. Uvozna cijena po kilogramu sira od 8 KM je uticala na povećanje količine uvoza dok je vrijednost bila nešto manja. U ranijim godinama posmatranja (2020-2022. godina) na rast vrijednosti uvezenog sira iz Njemačke u BiH uticalo je povećanje uvozne cijene sira i to prvenstveno edamera i gaude koji su i najzastupljeniji u uvozu. Naime, uvozna cijena sira edamera i gaude je u 2022. godini iznosila u prosjeku oko 10 KM po kilogramu dok je 2021. godini uvozna cijena bila niža i iznosila je 7 KM po kilogramu, odnosno 6 KM po kilogramu u toku 2020.

Hrvatska je rangirana na drugo mjesto sa uvozom od 18 miliona KM. Uvoz sa ovog tržišta je bio oko 13% viši nego prethodne godine iako je količina uvoza iznosila oko 2 miliona kg i ostala je jednaka količina uvoza iz ranijih godina. Na povećanje vrijednosti uvoza uticalo je povećanje uvoznih cijena sireva. Uvoz sira iz Slovenije je posle rasta koji je uslijedio od 2019/2020. godine, sa 9 miliona KM povećan na 13 miliona KM u 2022. godini, da bi potom bio smanjen na 12 miliona tokom 2023. godine. Uvoz sira je u 2023. godini bio oko 9% manji nego prethodne godine.

Uvoz sira iz Srbije je stabilan tokom dvije posljednje godine i iznosio je oko 6 miliona KM.

Najznačajnije tržište za izvoz sira iz Bosne i Hercegovine je Hrvatska. Izvoz sira iz BiH na tržište Hrvatske je zabilježio kontinuirano povećanje vrijednosti od 3 miliona KM, koliko je iznosio izvoz 2019. godine na vrijednost izvoza od 10 miliona KM u 2023. godini. Izvoz sira je u 2023. godini na ovo tržište bio veći za 55% u poređenju sa izvozom iz prethodne godine. Crna Goru je na drugom mjestu sa vrijednosti od 2 miliona KM i stabilan je tokom tri posljednje godine. Srbija je takođe jedno od tržišta na koje je u poređenju sa prethodnom godinom povećan izvoz u 2023. godini za 10%

Izvoz sira u Njemačku je u posmatranom periodu bilježio povećanje te je sa 0,1 miliona KM, koliko je iznosio izvoz 2019. godine dostigao 0,6 miliona KM u 2023. godini. Izvoz od milion KM koliko je iznosio 2023. godine je bio za 0,3 miliona KM ili 79% veći u poređenju sa prethodnom godinom.

Osim Hrvatske i Njemačke, od ostalih zemlja EU u koje se izvozi sir iz Bosne i Hercegovine tokom posljednje tri godine izdvaja se, Austrija ali u manjim količinama i vrijednosti nego što je to slučaj sa Hrvatskom ili Njemačkom.

5. ISKORIŠĆENOST KVOTA ZA UVOZ MLIJEKA I MLIJEČNIH PROIZVODA

Mlijeko i mliječni proizvodi - Ukupna kvota za uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda za koju je dat carinski ustupak iznosi 27.640 tona od čega kvota za uvoz mlijeka iznosi 15.020 tona, jogurta i ostalih fermentisanih proizvoda 11.605 tona, svježeg sira 520 tona, maslac 360 tona, pavlaku 110 tona i mlijeko u prahu 25 tona.

Uvoz mlijeka u BiH u okviru kvote u toku 2023. godine je iznosio 5.528 tona te je kvota iskorišćena oko 37% što je oko 2% manje nego prethodne godine. Procenat iskorišćenosti kvote za uvoz mlijeka u ranijim godinama iznosio je oko 39%-40%.

Kvota za uvoz jogurta i ostalih fermentisanih proizvoda u 2023. godini je iskorišćena oko 44% što je najmanji procenat iskorišćenosti kvote u petogodišnjem periodu. Evidentno je da je procenat iskorišćenosti kvote bilježio kontinuirano smanjenje sa 49% koliko je iznosio 2019. godine, na 48% u 2020., zatim na 47% u 2021., odnosno na 45% u 2022. godini.

Ukupan uvoz pavlake u okviru kvote u 2023. godini je iznosio 89 tona te je kvota iskorišćena 81%. Što se tiče uvoza pavlake količina uvoza kao i procenat iskorišćenosti kvote je varirao. Naime 2019. godine uvoz pavlake je iznosio 100 tona te je kvota iskorišćena 90%, da bi već u narednoj 2020. godini zabilježen manji uvoz koji je iznosio 93 tone te je kvota iskorišćena 84%. Iako je u toku 2021. godine uvoz pavlake iznosio 100 tona i kvota je bila iskorišćena 91%, u narednim godinama je uslijedilo smanjenje količine, a samim tim i procenat iskorišćenosti kvote.

Količina maslaca koja je propisana za uvoz u Bosnu i Hercegovinu bez carine iznosi 360 tona. U 2023. godini količina maslaca koja je uvezena u okviru kvote je iznosila 243 tone te je iskorišćena oko 67%.

Svježi sir je obuhvaćen bescarinskim uvozom u okviru Dodatnog protokola u količini od 520 tona i to za tri tarfine oznake (0406 1030, 0406 10 90, i 0406 1080). Količina svježeg sira koja je uvezena bez carina u 2023. godini je iznosila 486 tona što čini oko 93% od ukupne kvote. Kvota za uvoz svježeg sira je iskorišćena oko 92% tokom 2021. godine, dok je u istoj količini od 445/446 tona uvezeno tokom 2019. i 2020. godine te je procenat iskorišćenosti iznosio 86%.

Za uvoz mlijeka i pavlake, koncentrovane u prahu, granulama ili drugim čvrstim oblicima, sa sadržajem masti većim od 1,5% po masi: bez dodatog šećera ili drugih sladila: sa sadržajem masti ne većim od 27% po masi propisana kvota iznosi 25 tona bez carine te je iskorišćena oko 74%, odnosno uvezeno je 19 tona kao i prethodne godine.